

«Portal Alptransit» – scuvrir la nova lingia da viafier tras las Alps e si'istorgia

■ Il portal da la transversala da las Alps preschenta material d'archiv davart la Nova lingia da viafier tras las Alps (NVTA). Funtaunas audiovisuales e stampadas dattan in'invista en l'istorgia dal pli grond project da traffic da la Svizra dals ultims tschientaners.

La NVTA, la nova lingia da viafier tras las Alps, è in motor da mobilitad che transforma la Svizra. Il project da traffic il pli grond dals ultims decennis rinforza la posiziun da la Svizra en l'Europa e collia il nord cun il sid dal continent cun novs tunnels tras il Lötschberg, il Gottard ed il Ceneri sco er cun ils trajects da colliaziun renovads. Gia enturn l'onn 1950 è naschida l'idea visunara d'ina nova viafier tras las Alps. L'onn 1999 – suenter planisaziuns stentusas e dispitas politicas tranter differents parts da la Svizra e gruppaziuns politicas – han cumenzà las lavurs da construcziun. La NVTA è ina part da l'istorgia europeica da la Svizra.

La pagina d'internet «alptransit-portal.ch» è ina purschida da l'Uffizi federal da traffic e da l'Archiv federal svizzer; il project è vegnì incità da la Delegaziun da surveglianza da la NVTA dal parlament svizzer. Il portal situescha la NVTA en il context istoric – en l'istorgia da viafier da la Svizra dapi la fin dal 19avel tschientaner. El cuntogna texts explicativs, funtaunas, fotografias, films e visualisaziuns d'in tschientaner d'istorgia da viafier. Il vast material sa lascha ordinar tenor las quatter tematics politica, societad, planisaziun e construcziun ubain cronologicamain en quatter fasas.

Ils quatter access tematics

Politica

La realisaziun da la NVTA è ina lecziun exemplicita da la politica svizra. Bunmain 40 onns hai durà fin che las differents regiuns e gruppaziuns politicas èn sa cunvegnydas davart il trassè actual e davart la finanziaziun. Quai che dura ditg, è francà en moda tant pli stabila en il pajais. Cun la NVTA fa la Svizra dentant er politica exteriura: En las tractativas cun l'Uniu europeica gioga la NVTA ina rolla impurtanta, perquai ch'ella collia il nord cun il sid da l'Europa. Ella sa porchasco soluziun per dumagnar ecologicamain la circulaziun creschenta da traffic.

Societad

Dapi l'invenziun da la viafier, da l'automobil e da l'aviu vivain nus en il temp da la mobilitad. Adina pli svelto circuleschan rauba e persunas enturn il globus. La NVTA represchenta l'acceleraziun da la societad. Pertutgads da quai èn oravant tut ils centers urbans ed economics. Las regiuns ruralas profiteschon sco destina-

Pagina d'entrada dal portal.

ziuns turisticas. Uschia diriga il tunnel da basa dal Lötschberg - ultra dal tunnel da basa dal Gottard è el l'axa purtanta da la NVTA novs turists en il Vallais, e blers Vallesans pon grazia ad el pendular a lur plazzas da lavur en ils centers da la Svizra tudestga.

Planisaziun

La planisaziun da la NVTA n'è betg main impurtanta che sia realisaziun. L'emprim project per in tunnel da basa dal Gottard datescha dal l'onn 1961. Dapi lura han ins planisà trassés, variantas da tunnels, access, construcziuns novas e capacitads per rauba e persunas ed adina puspè la finanziaziun. Ils plans dals inschigners ston resguardar numerus intschertezas: dal caracter dal grip – legendar è la foppa da Piora al Gottard – fin a resistenzas localas cunter las construcziuns novas. Quellas han pudì vegnir superadas cun cumpromiss.

Construcziun

La NVTA è in project grond che vegn realisà cun grond progress. Las lavurs da construcziun èn vegnydas cumenzadas uffizialmain pir l'onn 1999. Las perforaziuns dal Lötschberg e dal Gottard – las ovras las pli spectacularas da la NVTA – na fissan betg stadas pussaivlas senza ils millis lavurants da tut il mund. Cun las maschinis giganticas da perforar tunnels èn els avanzads 5 giadas pli svelto ch'ils umens ch'han construi l'emprim tunnel dal Gottard avant circa 140 onns.

Las quatter fasas

L'istorgia da la NVTA cumpiglia quatter fasas. Suenter la construcziun da l'emprim tunnel transalpin enturn l'onn

1900 e l'augment nunspegà dal traffic, è sa sviluppada a partir dal l'onn 1961 l'idea da construir ina nova colliaziun da tunnel da viafier tranter il nord ed il sid. En la terza fasa appropeschon las votantas ed ils votants svizzers la NVTA planisada (1992). La finala vegn ella projectada e construida.

Fasa 1: Augment dal traffic (1882–1960)
Ils emprims tunnels tras il Gottard, il Simplon ed il Lötschberg vegnan construids la fin dal 19avel ed il cumenzament dal 20avel tschientaner. Suenter s'augmenta il traffic pli ferm che spetgà. Ils trajects vegnan electrifitgads ed amplifitgads, las locomotivas vegnan pli fermas e l'urari pli spess. En il temp tranter las guerras e cunzunt en ils onns 1950 s'impone per l'emprima giada la soluziun radicalmain nova: tunnels da basa pli lungs che sa chattan al pe da las Alps.

Fasa 2: Idea e planisaziun (1961–1983)
Politichers ed inschigners sviluppan ils onns 1960 il plan d'ina nova colliaziun da tunnel da viafier tranter il nord ed il sid da la Svizra. Ils motivs primars che pledan per il cunterproject tar la construcziun da vias nazionalas èn d'ina vart l'augment dal transport da rauba e da l'autra vart l'acceleraziun dal traffic da persunas. La realisaziun vegn però impedida, perquai che la dumonda da transport daventa pli pitschna ils onns 1970. Quai pervia dals interess regionalis cuntradicterics e pervia da l'avertura dal tunnel da via dal Gottard l'onn 1980.

Fasa 3: Planisaziun e decisiun dal pievel (1983–1992)

Mez dals onns 1980 repriman politichers ils plans da la NVTA. Cun la muria dal guaud vegnan percepids pli ferm ils problems ecologicis. Ultra da quai èn il plan da spustar rauba sin la viafier ed il tunnel da basa tras il Gottard ed il Lötschberg respostas a la pretensiun da l'Europa d'eliminar obstachels en il transport sin via. La finala survegn la NVTA sco cumplettaziun federalistica dal project Viafier 2000 daplì paisa: Ussa vegnan resguardadas tut las parts da la Svizra. L'onn 1992 acceptan las votantas ed ils votants svizzers il project da la NVTA.

Fasa 4: Projectaziun e realisaziun (1992–2020)

A partir dal l'onn 1992 vegn la NVTA projectada en moda intensiva. Ins sonda la politica da traffic sa mi-

dan: Il traffic da persunas daventa pli impurtant per las Viafiers federalas svizzras (VFF). L'avertura dal tunnel da basa dal Lötschberg l'onn 2007, dal tunnel da basa dal Gottard l'onn 2016 e dal tunnel da basa dal Ceneri l'onn 2020 èn ils terms impurtants extraordinaris.

Impurtantas staziuns

1805 – l'emprima «chaussée» en muntogna: En connex cun las discussiuns davart la NVTA vegn adina puspè menziunada la lunga tradiziun da las vias da traffic che traversavan las Alps svizzras. En il temp medieval manavan vias da sauma impurtantas sur il Gottard e sur ils pass bernais e vallesans. L'onn 1805 vegn terminada l'emprima «chaussée» da muntogna sur il Simplon. Ils onns 1820 vegn construida al Gottard medemamain ina via: Las serpentinadas da la Tremola d'avenan in'icogna da la construcziun da vias en muntogna. Ils onns 1860 vegn vitiers la via da l'Axen: Uschia maina er en il nord ina via directa tar il pass. Cun l'avertura da las lingias da viafier al Gottard (1882), al Simplon (1905) ed al Lötschberg (1913) perdan questas vias lur impurtanza per il traffic da transit. Ma en il turissem e cun la cumparsa dals vehichels a motor a partir dal temp tranter las guerras revivan ellas puspè.

1882 – inauguraziun dal tunnel dal Gottard: Il tunnel dal Gottard ch'è circa 15 kilometers lung è vegnì inaugurà festivamain ils 22 da matg 1882. Quella giada è el il tunnel da viafier il pli lung dal mund. La patruna da construcziun è la viafier privata dal Gottard SA presidiada dad Alfred Escher. Pervia dals contracts internaziunals occupa la Confederaziun per l'emprima giada ina rolla impurtanta en la construcziun da viafiers. Il tunnel vegn finanzia per gronda part cun chapital ester. Il success commercial è impussant. Il resultat da l'emprim onn da gestiun surpasa las aspectativas en il traffic da persunas per 6 giadas ed en il traffic da rauba per 2 giadas.

1906 – il segund tunnel: Suenter in temp da construcziun da 8 onns vegn avert il tunnel dal Simplon d'in vial e pia – suenter il Gottard – la segunda lingia da viafier svizra tras las Alps. Cun ina lunghezza da stgars 20 kilometers è el quella giada il tunnel da viafier il pli lung dal mund. Ussa è er la Svizra Occidentala colliada cun ina lingia da transit che maina vers il sid. La patruna da construcziun è en in'emprim mument la viafier privata Giura-Simplon SA ch'è quella giada la societad da viafier la pli gronda da la Sviz-

ra. Cun statalisar las viafiers vegn questa viafier privata remplazzada tras las novas Viafiers federalas svizzras, las VFF. L'onn 1908 vegn la viafier electrifitgada, l'onn 1921 vegn terminà in segund bischen ad in vial.

1913 – colliaziun tras il Lötschberg: Suenter la construcziun dal traject dal Gottard e dal Simplon vulan la Svizra Occidentala, la Svizra Orientala e la regiun da Berna er ina viafier da muntogna. L'onn 1906 fundeschan la societad bernaisa da la viafier tras las Alps Berna-Lötschberg-Simplon (BLS), il chantun Berna e l'economia bernaisa da forza electrica ina cuminanza d'interess. A quella reusseschi da realisar la viafier da muntogna. Il tunnel dal Lötschberg a dus vials vegn terminà l'onn 1911, il manaschi cumenza l'onn 1913. Uschia maina ussa er davent da la Svizra Bassa Occidentala ina colliaziun da tren directa vers l'Italia.

1992 – gea a la NVTA: Ils 27 da settember 1992 acceptan las votantas ed ils votants svizzers il project NVTA cun 64 pertschient vuschs affirmativas. Tras quai dattan els glich verda per la construcziun nova dal traject Arth-Goldau-Lugano cun ils tunnels dal Gottard e dal Monte Ceneri sco er da la lingia Frutigen-Val dal Rodan tras il Lötschberg. Ultra da quai acceptan els la colliaziun da la Svizra Occidentala a la rait da viafier europeica e l'integraziun da la Svizra Orientala tras novs trajects. Ils trais comités da referendum perdan la votaziun. Els s'opponan cunter l'augment da la lavina da transit, cunter la finanziaziun tras dazis sin carburants e cunter la destrucziun da la natira.

2007 – il Lötschberg va en funcziun: Ils 9 da december 2007 cumenza la BLS cun il manaschi dal nov tunnel. La centrala a Spiez surveglia il tunnel ed ils trens. Ina sfida è la part ad in vial da 21 kilometers lunghezza dal tunnel d'ina lunghezza totala da 34,6 kilometers. Normalmain vegn ella utilisada ad 80 pertschient, ils dis da grond traffic a 100 pertschient. Ils trens da persunas pon circular cun fin a 250 kilometers l'ura. A mintga tren stat a disposiziun in mument exact per ses viadi. Sch'el manchenta quel mument, sto el viager sur il traject da muntogna u spetgar il proxim mument liber.

2016 – la Svizra festivescha il tunnel da basa dal Gottard: Suenter la festa d'avertura uffiziala il prim da zercladur 2016 ha gi lieu la fin d'emna dals 4/5 da zercladur 2016 ina gronda festa populara a Rynächt, Erstfeld, Pollegio e Biasca. Passa 80 000 visitaders da tut las parts dal pajais e da l'exteriur vischin èn arrivads en ils quatter lieus da festa al Gottard. Las festas a las staziuns dad Aarau, Berna, Bienna, Geneva, Winterthur e Turig han visità var 25 000 persunas.

Cun la midada da l'urari ils 11 da december 2016 han las VFF avert il tunnel da basa dal Gottard per il traffic. Uschia po il temp da viadi sin l'axa nord-sid dal Gottard vegnì reduci per var 30 minutas. Mintga di van circa 50 trens da persunas tras il tunnel dal tschientaner. Ed empè da 160 trens da vitgira pon circular 210 trens a di.

La preschentaaziun:

Portal Alptransit – il portal da la transversala da las Alps. (www.alptransit-portal.ch/rm/pagina-iniziala).

Daplì infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=735
www.chatta.ch

Ils cuntengns sa laschan ordinar en successiun cronologica u tematica.